

Швидкий соціально-економічний, культурний, політичний розвиток країни, зростання до влади опозиційних настроїв і критика діяльності її інститутів, особливо поліції, ставили нові підвищені завдання щодо зміцнення поліції і піднесення престижу її службовців, на що і були спрямовані намагання уряду. Завдяки вжитим заходам, наприкінці XIX - початку XX ст. рівень загальноосвітньої і фахової підготовки поліцейських чинів, безсумнівно, підвищився. Проте в цілому він продовжував бажати найкращого. Більшість рядових поліцейських і нижніх чинів не мало змоги отримати достатню теоретичну спеціальну підготовку, здобуваючи фахові знання на практиці.

Список літератури:

1. Зайончковский П.А. Правительственный аппарат самодержавной России. М., 1978. 2. Вестник полиции. 1916. № 21. 3. Мулукаев Р.С. Полиция России (IX в. – нач. XX в.) Новгород. 1993. 4. ЦДІА України. Ф.276, оп. № 1, спр.110. 5. ЦДІА України. Ф. 442, оп. 55, спр. № 447. 6. ЦДІА України. Ф. 442, оп. № 635, спр.668. 7. Полиция и милиция России: страницы истории. М., 1995. 8. Вестник полиции, 1910, № 13. 9. Организация и деятельность уголовного сыска в дореволюционной России. М., 1984.

Надійшла до редколегії 10.10.99

А.О. Савченко

МІСЦЕ І РОЛЬ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Становлення України як незалежної демократичної правової держави висунуло на порядок денний, окрім багатьох інших проблем, також питання реформування системи освіти. Існуюча в Україні система освіти ще не в повній мірі відповідає потребам особистості, суспільства і світовим досягненням людства. Тому одним із стратегічних напрямів становлення державності і розвитку демократичного суспільства в Україні є реформування національної системи освіти. Так, у відповідності з Указом Президента України «Про основні напрямки реформування вищої освіти України», вища освіта вимагає глибокого системного реформування з метою збереження її потенціалу та обсягів підготовки спеціалістів, посилення державної підтримки пріоритетних напрямків освіти й науки, приведення її у відповідність з найновішими світовими досягненнями сучасної науки. Напрями реформування вищої освіти мають адекватно враховувати процеси реформування ринкових відносин [1].

Конституція України у ст. 53 закріпила право всіх громадян на освіту. Це право реалізується шляхом отримання дошкільної, повної середньої, професійно-технічної та вищої освіти у державних і комунальних закладах освіти на безкоштовній основі [2]. Окрім цього, існує мережа закладів, котрі дають освіту на госпрозрахункових засадах. Серед усіх видів освіти особливе місце посідає вища освіта. Саме вища школа виконує соціальне замо-

влення держави, формує інтелектуальний потенціал України, забезпечує висококваліфікованими спеціалістами галузі народного господарства, науки і культури, органи державного управління, правоохоронні та комерційні структури. Це прямо випливає з національної програми «Освіта. (Україна XXI ст.)», в якій відзначається, що «динамізм, властивий сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки та технологій в усьому світі - усе це вимагає створення таких умов, при реалізації яких народ України став би нацією, що постійно навчається» [3, с.5].

Тому вищу освіту в Україні спрямовано на забезпечення фундаментально-наукової, загальнокультурної практичної підготовки фахівців, які мають визначити темпи й рівні подальшого науково-технічного, економічного й соціально-культурного прогресу і сформувати інтелектуальний потенціал нації. Вона також повинна стати потужним фактором розвитку духовної культури українського народу і сприяти відтворенню виробничих сил держави. Як сказано в Законі України «Про освіту», - освіта - основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості і вищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здатностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими спеціалістами. Освіта в Україні базується на принципах гуманізму, демократії, національної самосвідомості, взаємоповаги між націями і народами.

Сьогодні в Україні діють 14 класичних, 45 технічних університетів, 30 академій, 72 інститути і 740 державних закладів вищих рівнів акредитації (училища, технікуми, коледжі). Крім них, державну ліцензію на право здійснення освітньої діяльності отримали близько 100 вищих навчальних закладів, інших форм власності [4, с.3].

Сумарно контингент студентів складає близько 1,5 млн. осіб. Це приблизно 35% випускників загальноосвітніх шкіл. На кожні 10 тис. населення України приходить 170 студентів. Цей показник зберігається протягом останніх років. Отже, в деякій мірі стан вищої освіти в Україні характеризується відносною стабільністю кількісних показників обсягів підготовки, але потребує більш високої динаміки якісних змін. Сказане цілком стосується і стану освіти в Міністерстві внутрішніх справ України. Підготовка висококваліфікованих кадрів для органів внутрішніх справ здійснюється 13 відомчими закладами освіти, в яких навчається близько 34 тис. слухачів і курсантів за 16 спеціальностями. Серед них 10 мають III-IV рівні державної акредитації. Відомча освіта має бути органічною складовою частиною єдиної

державної безперервної освітньої системи України, однак на відміну від орієнтації на підготовку фахівців широкого профілю, вона спрямована, передусім, на якісне кадрове забезпечення конкретних напрямів діяльності органів внутрішніх справ. Відомчі заклади освіти МВС України в сучасних умовах готують широкий діапазон фахівців для своєї системи: слідчих, оперативних працівників, працівників кадрових апаратів, військових юристів, інженерів пожежної безпеки, практичних психологів і соціологів, економістів, управлінців тощо. Як правильно відзначає проф. Венедиктов В.С., науку і навчальний процес у таких ВЗО необхідно підвести, згідно з концепцією розвитку національної та відомчої освіти, до створення навчально-наукових комплексів на базі тих вищих закладів освіти, де є такі можливості [5, с.138]. За сучасних умов в сфері відомчої освіти такі навчально-наукові комплекси успішно діють, зокрема, в Університеті внутрішніх справ.

Не потребує доказів той очевидний факт, що динамічність змін у суспільстві, а також в структурі злочинності вже сьогодні ставлять перед необхідністю впровадження науково-обґрунтованих оперативних прийомів, спрямованих на вдосконалення форм і методів організації навчально-виховного процесу у відомчих закладах освіти, підвищення професійної майстерності, фізичної та психологічної підготовки курсантів і слухачів, на формування у них навичок, вмій і готовності до виконання службових завдань за екстремальних умов. Вирішення цієї комплексної проблеми передбачає координативне, концептуальне і організаційно-структурне реформування системи відомчої освіти на основі Закону України «Про освіту», Державної національної програми «Освіта (України XXI ст.)», Положення про акредитацію вищих закладів освіти України, Положення про ступеневу систему освіти в Україні тощо.

Бурхливий розвиток вищих закладів освіти системи МВС України протягом останніх п'яти років гостро ставить питання правового захисту і соціального забезпечення професорсько-викладацького складу. Існуюча нормативна база МВС України не передбачала можливості надходження професорсько-викладацьких кадрів у такій кількості з цивільних вузів. Адже праця професорсько-викладацького складу ВЗО системи МВС є досить специфічною. З одного боку, вони виконують таку ж роботу, як і викладачі цивільних вузів, а з другого - перебувають на державній службі, мають спеціальні звання, носять форму і готові у будь-який момент стати на захист правопорядку, законних прав та інтересів громадян.

Особливості правового регулювання праці професорсько-викладацького складу ВЗО системи МВС мають низку особливостей, що виділяють цей персонал з числа інших категорій працівників внутрішніх справ. Вказане стосується, зокрема, порядку прийому на роботу (службу), переведення, припинення службово-трудових відносин, режиму праці та відпочинку, грошового утримання, соціального захисту тощо. Тому успішний розвиток

відомчої освіти і підвищення якості підготовки працівників органів внутрішніх справ багато в чому залежить від правильного підбору, розстановки, використання і виховання професорсько-викладацького складу.

Важливу роль у створенні належних умов для діяльності професорсько-викладацького складу ВЗО системи МВС відіграє створення відповідної нормативної бази. Вона буде сприяти правильній організації науково-педагогічної праці та успішному виконанню завдань, поставлених перед відомчою освітою. Дане положення також витікає з Державної національної програми «Освіта (Україна ХХІ ст.)», де вказано, що побудова національної системи освіти в умовах становлення демократичного суспільства і ринкових відносин потребує надійної системи соціального захисту учасників навчально-виховного процесу.

Природно, що для вирішення цієї проблеми необхідно, передусім, забезпечити життєвий рівень учасників навчально-виховного процесу, відповідний до їх професійних, соціально-культурних та фізіологічних потреб. Для цього необхідно вдосконалювати систему юридичних гарантій діяльності учасників навчально-виховного процесу, створити для них необхідні умови з метою підвищення інтелектуального і духовного розвитку в руслі соціально-політичних та економічних перетворень суспільства.

Таким чином, надзвичайно важливими дослідженнями у галузі вищої освіти є розробка та створення нормативної бази, яка б забезпечила обґрунтоване співвідношення між витраченою працюю викладача вищої школи, її оплатою та соціальним захистом. На цей час уже виконано значну частину роботи зі створення нормативно-правової бази вищої освіти. Зокрема, діє Положення про державний вищий навчальний заклад (1996 р.), Положення про організацію навчального процесу в вищому навчальному закладі (1993 р.), Положення про організацію екстернату у вищих навчальних закладах (1995 р.), Положення про порядок переведення, відрахування і поновлення студентів у вищих навчальних закладах (1996 р.), Положення про академічні відпустки та повторне навчання у вищих навчальних закладах (1996 р.) тощо.

Тому основним завданням на сьогодні є засвоєння змісту і вимог цих законодавчих актів кожним: працівником вищої школи і їх використання в ролі програмної основи під час здійснення управління і організації діяльності у вищих навчальних закладах освіти, а також їх структурних підрозділах. При цьому необхідно мати на увазі, що розробка системи норм і нормативів, що охоплюють усі види діяльності: науково-педагогічних колективів ВЗО, є одним з найважливіших завдань вдосконалення планування і управління вищою освітою. Щодо штатних нормативів професорсько-викладацького складу, то вони мають бути пов'язані не тільки з кількістю студентів (курсантів) з розрахунку на кожного викладача, але й зі змістом педагогічної праці в усій її різноманітності, з урахуванням її специфічних особливостей. В цілому праця викладача становить собою творчу цілеспрямовану діяльність з навчання, виховання й розвитку майбутнього фа-

хівця. Саме від викладача, від його професійної майстерності, ерудиції та культури вирішальною мірою залежить підготовка такого спеціаліста, котрий достойно буде представляти інтелектуальний потенціал нації не тільки в Україні, але й далеко за її межами.

Тому працю викладачів необхідно класифікувати за двома основними функціями, виділивши спеціальний (професійний) та соціально-виховний (ідеологічний) напрями.

Спеціальна, або професійна, характеристика викладацької праці відбиває її зв'язок із суспільним розподілом праці. Однак, цей зв'язок не є безпосереднім, він опосередковується складом і структурою навчальних дисциплін, що відрізняються за змістом і ступенем генералізації (загальноосвітні, юридичні, соціально-економічні, технічні тощо). Їм відповідає багатокладність конкретних видів викладацької праці, котрі також повинні врахуватись і диференціюватися у справі оплати праці, при наданні певних пільг і переваг.

Соціально-виховний, або ідеологічний, бік викладацької праці безпосередньо пов'язаний з ідеологічними принципами сучасного суспільства, побудовою правової держави, яка, в свою чергу, формується економічним і соціальним базисом суспільства. Тому праця викладача завжди має суспільно корисний характер і здійснюється в інтересах усього суспільства.

Список літератури:

1. Урядовий кур'єр. 1995. 21 вересня. 2. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. 3. Державна національна програма «Освіта. (Україна XXI ст.)». К., 1994. 4. Бугай Ю.М. Вища школа: реалії, проблеми, перспективи\ Інформаційний бюлетень республіканського навчально-методичного центру. 1995. № 2. 5. Венедиктов В.С. Деякі напрями методичного забезпечення навчально-виховного процесу в вузах МВС України. Вісник Ун-ту внутр. справ. 1996. Вип.1.

Надійшла до редколегії 10.10.99

О.В. Червякова

ПРОФЕСІЙНИЙ ВІДБІР ТА ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ КАНДИДАТІВ НА НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Проблема відбору осіб для охорони та підтримки громадського порядку має досить давню (навіть, багатовікову) історію, що пов'язано з існуванням у суспільстві спеціалізованих груп та формувань, призначенням котрих є охорона громадян від замахів злочинців: убивць, злодіїв, гвалтівників, грабіжників. Щодо критеріїв відбору на відповідні служби, то не завжди вони були чітко визначеними і сьогодні залишаються проблемними.

У Комплексній програмі вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999-2005 роки, яка є новим словом у формуванні обличчя міліції України, котрій жити і працювати у наступному тися-